

1901 fick hon en fråga om hon ville skriva en ny läsebok i geografi för folk-skolan. Selma tackade ja. Hon hade en idé om att boken skulle bli lärorik men också spännande och rolig. Selma hade ju själv arbetat som lärare och hade ofta använt berättelser för att inspirera eleverna. Hon mindes även åren då hon utbildade sig till lärare och fick ta del av många nya idéer om pedagogik och undervisning som handlade om att lärarna måste bli bättre på att stimulera elevernas fantasi. Precis så skulle hennes läsebok bli: en underhållande berättelse som gav både kunskap och stimulerade barnens fantasi. Idén att låta bokens huvudperson kunna tala med djur fick hon från en annan författare, Rudyard Kipling som skrivit Djungelboken.

1906 kom första delen av Selmas läsebok ut: Nils Holgerssons underbara resa. Året efter kom den andra delen. Böckerna blev enorma succéer. För pengarna hon tjänade kunde hon köpa tillbaka Mårbacka.

Selma tillbringade nu alltmer tid på Mårbacka, och det var där hon befann sig när hon fick beskedet att hon som första kvinna tilldelats Nobelpriset i litteratur 1909. För prispengarna kunde hon även köpa tillbaka jordbruket som tillhörde Mårbacka. Med engagemang och stor kreativitet utvecklade hon gården och jordbruket och med åren blev hon en av traktens största arbetsgivare med många anställda. Hon anlade en stor äppelodling och en kryddträdgård, och sålde varorna i en egen affär på gården men även till olika hotell. Hon producerade även ett havremjöl som såldes under namnet »Mårbacka skradda havremjöl«. Hon bad en överläkare skriva en text om hur nyttigt mjölet var och lät trycka texten på förpackningen.

Men driften av Mårbacka var dyr och Selma var beroende av de inkomster hon fick från sina böcker. Hon kunde inte slå sig till ro utan måste fortsätta skriva nya böcker. Även om författandet till stor del var ett ensamarbete, hade Selma flera personer som hjälpte henne. Vänner hon lärt känna under sitt liv läste hennes manus, rättade stavfel och kom med synpunkter på hur texterna kunde förbättras. Hon gjorde många resor och samlade intryck och kunskaper. Det hände också att hon gjorde ändringar i böcker som redan hade getts ut. Att ta till sig av kritik från vänner och läsare såg hon som en viktig del i sitt arbete som professionell yrkes-författare.

Under Selmas livstid utvecklades filmtekniken och hon insåg tidigt vilken kraft det fanns i det nya mediet. Flera av hennes berättelser blev filmatiserade av olika regissörer och Selma själv hade ofta ett finger med i spelet när hennes böcker blev till film.

Den 16 mars 1940 dog Selma Lagerlöf. I sitt testamente skrev hon att Mårbacka skulle bli en minnesgård. I dag är barndomshemmet ett välbesökt museum där besökarna får lära sig mer om författaren, entreprenören och lantbrukaren Selma Lagerlöf.

Selma Lagerlöf

NOBELPRISET I LITTERATUR 1909

»På grund af den ädla idealitet, den fantasiens rikedom och den framställningens själfullhet som prägla hennes diktning«

Redan som sjuåring visste Selma Lagerlöf vad hon helst av allt ville göra med sitt liv. Hon ville bli författare och skriva böcker. Drömmen om att bli författare fanns kvar under hela uppväxten, men skulle hon verkligen kunna förverkliga den? På den tiden tyckte många att kvinnornas viktigaste uppgift var att ta hand om barn och hem. Hur skulle hon få tid att skriva? Och vad skulle hon skriva om? Hade hon verkligen något att berätta, som andra skulle vilja läsa?

Selma föddes 1858 i Värmland. Hon växte upp på gården Mårbacka, som funnits i släkten under lång tid. På Mårbacka bodde det flera personer, både familjemedlemmar och folk som arbetade med jordbruket. På kvällarna samlades man och berättade sagor och andra historier för varandra, eller så läste någon vuxen högt ur en bok. Selmas barndom var fylld av sagor och berättelser.

Eftersom Selma hade fötts med en höftskada kunde hon inte röra sig på samma sätt som hennes syskon. När de var ute och lekte satt hon ofta kvar inne och läste. En spännande indianbok blev särskilt viktig för henne. »Det är den här boken som gör att jag redan vid mina unga år vet, att vad jag helst av allt vill syssla med under mina kommande dagar, det är att skriva romaner«, skrev hon senare i livet.

När Selma var i tioårsåldern började det gå sämre för jordbruket på Mårbacka. Skördarna var dåliga och pappan hade dragit på sig stora skulder. Med tiden fick pappan dessutom problem med hälsan och började dricka alltmer alkohol. Under flera år kämpade familjen på med gården, men till slut gick det inte längre. 1888 blev det konkurs och Mårbacka, som tillhört släkten sedan 1600-talet, såldes.

Men då hade Selma redan flyttat därifrån. Även om hennes pappa tyckte att det var onödigt att kvinnor utbildade sig – de skulle ju gifta sig och sköta om hem och barn – gick han med på att Selma flyttade till Stockholm och läste till lärarinna. Under några år studerade Selma vid Högre lärarinneseminariet i Stockholm. Hon träffade många nya vänner, skrev dikter och gick på teater. Hon insåg också

Selma Lagerlöf,
född: 20 november 1858,
Mårbacka, Sverige.
Död: 16 mars 1940,
Mårbacka, Sverige

något viktigt: ville hon verkligen bli författare räckte det inte med att drömma om det. Hon måste jobba hårt också.

Det var under åren i Stockholm som hon äntligen fick idén till sin första bok. Hon hade varit på en lektion i litteraturhistoria och gick och tänkte på alla de fantastiska berättelser som andra författare hade skrivit. Vad hade egentligen hon att komma med? Så kom hon på det! Hon hade ju massor av spännande historier inom sig. Alla de berättelser hon hört under sin barndom, alla de vackra platser i Värmland där hon vuxit upp, alla de personer hon träffat under sin uppväxt – det var det hon skulle skriva om!

Men att få tid att skriva boken var inte så lätt. Hon måste först gå klart utbildningen och få ett jobb så att hon kunde försörja sig. Efter examen fick hon en tjänst vid Elementarskolan för flickor i Landskrona. Där skulle hon jobba i tio år.

Det var svårt att hitta tid för skrivandet, och Selma började känna sig frustrerad. Men så en dag fick hon ett brev från en kvinna i Stockholm. Kvinnan hette Sophie Adlersparre. Hon var redaktör för en tidskrift och hade fått läsa några av Selmas dikter som hon hade fått genom en annan kvinna som Selma lärt känna under studietiden i Stockholm. Dikterna skulle nu publiceras i tidskriften och Selma var överlycklig.

Selma blev god vän med Sophie. Sophie uppmuntrade henne att skriva noveller och romaner. Det var i den vevan som Mårbacka såldes, och Selma blev än mer beslutsam om att skriva en bok om äventyr och livsöden i Värmland. Genom att skriva en sådan bok kändes det nästan som om hon räddade kvar en del av Mårbacka. Hon försökte att skriva boken som en diktberättelse, sedan som en teaterpjäs. Efter att ha provat sig fram bestämde hon sig till slut för att det skulle bli en roman.

Hon hade skrivit de första kapitlen i boken när hon fick veta att en tidskrift utlyst en litteraturtävling. Selma skickade in sina kapitel – och vann tävlingen. Det var en stor framgång. Tidskriftens redaktör ville dessutom ge ut hela romanen när den blev klar. Men hur skulle Selma få tid att skriva? Vänner, Sophie Adlersparre, lovade att skaffa fram pengar så att Selma kunde ta tjänstledigt från sitt lärarjobb i ett år och skriva klart romanen. Så blev det, och 1891 gavs hennes första bok ut: Gösta Berlings saga.

Selma hade även blivit vän med en kvinna i Danmark. Den nya vänner ville genast översätta Gösta Berlings saga till danska. Bara ett år efter att boken hade getts ut i Sverige kom den danska översättning. Även andra länder hörde av sig och snart fanns boken på flera andra språk.

Selma fortsatte att skriva nya berättelser och efter ett par år kunde hon säga upp sig från sitt arbete. Nu kunde hon leva på sitt författarskap. Hennes böcker sålde bättre och bättre, både i Sverige och utomlands, och med tiden blev hon en av sin tids mest kända svenska författare.

Selma Lagerlöf visste redan som 7-åring att hon ville skriva böcker. Men vad skulle hon skriva om? Hur skulle drömmen om att bli författare förverkligas? Hon har berättat om hur det kändes när hon fick sin idé, när hon kom på vad hon skulle skriva om. Det kändes som att hela gatan höjde sig och sjönk, som att hela gatan gick i vågor.

